

I. Каліта *Адлюстраванне нацыянальнага самаўсведамлення ў старажытных беларускіх пісьмовых помніках* / Sborník z mezinárodní konference Prostor v jazyce a v literatuře; PF UJEP, Ústí nad Labem, 2007, ISBN 9780-7044-863-2, 2007, 418 s., s. 268–271.

АДЛЮСТРАВАННЕ НАЦЫЯНАЛЬНАГА САМАЎСВЕДАМЛЕННЯ Ў СТАРАЖЫТНЫХ ПІСЬМОВЫХ ПОМНІКАХ

Іна Каліта

Нацыянальнае самаўсведамленне – не канкрэтная катэгорыя, якую можна вымяраць нейкімі канкрэтнымі паказчыкамі, тым больш, кажучы пра нацыю, заўважым, што яе самаўсведамленне складаецца з вялікай колькасці *сама* ўспрыняцця сябе. *Сам* па сабе чалавек вельмі суб’ектыўная істота, і кожны асобна сваю існасць і сваю прыналежнасць да пэўнай нацыі вымярае сваімі суб’ектыўнымі адзінкамі. Таму цалкам нацыянальнае самаўсведамленне можам ахарактарызаваць як суб’ектыўны тэкст са шматлікімі падтэкстамі, існуючы ў прасторы суб’ектыўных нацыянальных каларытаў.

Калі можам казаць аб нацыянальным самаўсведамленні і якімі кампанентамі можна яго вымяраць? Супрацьпастаўленне свой-чужы існуе ў літаратуры ад самага пачатку існавання пісьмовых помнікаў і традыцыя не парываецца ў літаратуры сучаснай. Прастора іншага – чужога свету ў кожным часе праяўляе свае рысы, удакладняюць і фармуюць яе часавыя абставіны, гістарычныя падзеі і цалкавае развіццё культуры. Абагуленай формай мовы культуры з’яўляецца тэкст. Сучасная культуралогія паняццем *тэкст* азначае не толькі моўныя і пісьмовыя праявы. “*Тэкст – гэта ўсё, што штучна створана чалавекам (рэчы, рытуалы, мастацкія творы, кнігі, танцы і г.д.). Тэкст – гэта сукупнасць знакавых сістэм, якой надалі пэўнае значэнне. Такім чынам, любая з’ява культуры ёсць тэкст, створаны чалавекам з дапамогай знакавых сістэм. З гэтага пункту гледжання, вобразна кажучы, тэкст – гэта “плоць” і “кроў” культуры, а сама культура можа быць інтэрпрэтавана як сукупнасць, пэўная сістэма тэкстаў. Таму пазнанне культуры азначае пазнанне тэкста*”¹.

У кантэксце нацыянальнага самаўсведамлення тэкст набывае яшчэ большую шматзначнасць. Азначаючы нацыю як гістарычную супольнасць людзей, утвораную праз фармаванне агульнай мовы і культуры, тэрыторыі, эканамічных сувязей, вылучаем, такім чынам, асобныя кампаненты. Адным з іх з’яўляецца прасторавы ў прамым значэнні слова – агульнасць тэрыторыі, астатнія – эканамічныя сувязі, мова,

¹ Пархоменко, И.Т., Радугин, А.А. *Языки и символы культуры* in Культурология в вопросах и ответах, <http://www.countries.ru/library/theory/cultlang.htm>- (пераклад з рускай аўтара артыкула)

культура ці накладваюцца на гэты кампанент, ці існуюць у яго прасторы. Супольнасць заяўляе пра сваё існаванне ў часе, калі людзі, ствараючы тэксты ў культуралагічным значэнні – рэчы, рытуалы і мастацкія творы, прыходзяць да асэнсавання адметнасці цэлай прасторы, у якой існуюць самі разам са створанымі імі тэкстамі і ўсведамляюць, што іх тэкставая прастора адрозніваецца ад іншых.

Кажучы пра старажытныя пісьмовыя помнікі, неабходна мець на ўвазе адрознасць прасторы гістарычнай і сучаснай. Аўтар не толькі стваральнік, але і асоба, створаны тэкст нельга атаясамліваць з цэлай гістарычнай прасторай як адзіна існуючы погляд ці спосаб паводзін. Тэксты ствараюцца людзьмі, якія па самой сваёй сутнасці суб’ектыўныя. Прадукаваныя тэксты, літаратурныя, мастацкія і таварныя ўспрымаюцца нават людзьмі адной генерацыі і ў адной часовай прасторы па рознаму, кожны “купляе” і “ўжывае” свой прадукт, таму ніколі не можам ведаць як насамрэч успрымаўся той ці іншы тэкст усімі носьбітамі, якія мелі магчымасць азнаёміцца з ім.

Цікавы прыклад культурнага тэкста – лісты Філона Кміты-Чарнабыльскага (1530 – 1587), напісаныя ім у 1573-1574 гадах. Гэта час, калі Беларусь ў складзе ВКЛ пасля падпісання Люблінскай уніі 1569 г., апынулася ў залежным становішчы ў складзе Каралеўства Польскага. Абедзьве дзяржавы захоўвалі свае правы, але мелі аднаго караля, якога выбіралі на агульным сойме. Эпоха бескаралеўя, што наступіла пасля смерці Жыгімонта II Аўгуста (1572) яшчэ больш ўзмацніла спрэчкі і недавер паміж дзвюма часткамі Рэчы Паспалітай. Беларусь аказалася ў становішчы паміж дзвюма дзяржавамі, якія змагаліся за раздзел тэрыторыі – Маскоўскай дзяржавай і Каралеўствам Польскім. Паміж дзвюма агнямі ўсведамляецца хутчэй адрознасць ад мяжуючых бакоў. Менавіта ў гэты час узнікае эпістальярная творчасць Філона Кміты-Чарнабыльскага, які сваёй пісьмовай спадчынай практычна і рэгіструе сябе як першага вядомага арганізатара разведвальнай службы, ці як у ягоным тэксце – шпега. З лістоў Кміты разумеем, што ён мае пры сабе цэлую сетку “шпегаў”, “насланцаў” добра наладжаную і прапрацаваную сістэму, дзякуючы якой навіны Маскоўскай дзяржавы часта даходзяць да Кміты хутчэй, чым распаўсюджваюцца ў самой Масковіі.

“По высланю до вашей панской милости отсюль з Оршы того хлопца моего Лосятинского сегодня, у во второк, марца второго, прислал до мене з заграничья шпег мой на имя Кузьма Труба посланьца своего, даючи знать, иж на днеш теперешних блиско прошлых люду московского немалые, де, войска до Смоленска прибыли, а людей пограничных из сел от границ приставщики выгоняют до Смоленска и острог, де,

новый мощный в Смоленску почали робить. А ве даня певнейшее лепшое ведомости тот Труба сам еще на рубежу позостал”².

Каштоўныя звесткі збіраюцца для інфармавання ўладароў і ўплывовых асоб сваёй краіны. Лісты КМІТЫ адрасаваны Астафію Валовічу, кашталю Троцкаму (лісты 1, 4), панам рады ВКЛ (2, 3, 5, 7, 8, 10), Валяр’яну Пратасевічу, біскупу Віленскаму (6), Мікалаю Радзівілу, ваяводзе Віленскаму (9), генрыху Валуа, каралю Рэчы Паспалітай (12). Практычна гэта данясенні разведвальнай службы аб становішчы на памежжы і падрыхтоўчых дзеяннях маскоўскага цара Івана Жахлівага. КМІТА перадае дакладныя звесткі аб перамяшчэннях і складу маскоўскіх войск, расказвае пра планы маскоўскага цара, – якія маглі чуць толькі прыбліжаныя асобы.

“По написаню того листу моего до всех вобец в(аших) м(илостей) панов рад, моих милостивых панов, того ж дня, марта семогонадцать, приехал мещанин минский з Александровы Слободы на имя Оксентей Дронович (и поведил мне) о князю великом, о сынех его, о взятию перемирия з нагайцами и с черемисою < ... >

А нагайцом, де, обещал и на том им присегнул, иж если бы з его к(о)р(олевской) милостию, господаром нашим, войну поднял, штокольвек полону, скарбов завоеванных с панств государских они вынесут, того им не одберать и вольно зо всим тым до орды з земли своее пропускать. Чого им, пане боже, не помож!”³

У сваіх лістах аўтар часта выкарыстоўвае формулы: *“Дали ми справу шпегі мои ...”*⁴ ці *“шпегі маі, котрых уставичне мам при границах ку Смоленску”*, называе канкрэтныя імёны сваіх шпегаў – *“хлопца моего Лосятинского”* (ліст 5), *“служебник мещанина виленского Лукаша Мамонича на имя Алексей”* (ліст 7), *Тишка Ломакин* (ліст 8), *“мещанин минский Оксентий Дронович”* (ліст 9), *Иван Зверов* (ліст 10).

Трэба пазначыць, што ў часавай прасторы свайго стварэння лісты былі адрасаваны абмежаванаму колу – канкрэтным людзям, што былі ля ўлады, таму сучаснікі не маглі ніякім чынам ацэньваць дадзеныя лісты як культурны тэкст. Для чытача сучаснага гэта сітуацыя яшчэ больш складаная, таму што ацэнка адразу набывае некалькі накірункаў, як у лінгвістычным і літаратурным плане, так і ў псіхалагічным.

Моўны план характарызуе аўтара як здатнага пісьменніка, хаця перад намі эпістальная спадчына. Аўтар выключна ўмела карыстаецца афіцыйным стылем пісьма,

² Кміта-Чарнабыльскі, Ф. Ліст 5 до ПАНОВ РАД ВЕЛИКОГО КНЯЖЕСТВА ЛИТОВСКОГО, ЛІСТЫ <http://starbel.narod.ru/kmita>

³ там жа, Кміта-Чарнабыльскі, Ф. Ліст 9 до МИКОЛАЯ РАДЗИВИЛЛА, ВОЕВОДЫ ВИЛЕНСКОГО

⁴ там жа, Кміта-Чарнабыльскі, Ф. Ліст 1 до ОСТАФЕЯ ВОЛЛОВИЧА, КАШТЕЛЯНА ТРОЦКОГО

кожны ліст мае сваю празрыстую і ясную структуру: адрасат, этыкетная формула – афіцыйна-вежлівы зварот тыпу “*Ясневельможный милостивы пане троцки, пане а пане мой милостивый! Новины, годные ведомости вашей панскей милости, пану моему милостивому, з сего краю даю ведати*”. Далей ідзе інфармацыя пра тэму паведамлення і пасля непасрэдна перадача інфармацыі. Многія лісты перадаюць уласная думкі аўтара ці нараканні, просьбы, на канцы ліста звычайна даволі працяглае этыкетнае пажаданне – “*А я за таковую милостивую ласку вашей милости, пана государя моего, пана бога просечи за щасливое панование вашей милости, вечно службами моими заслужовать повинен буду. С тем, жычечи вашей панскей вельможности, моему милостивому пану, в ласце божей при добром здровю (фортунного панования)*.”⁵ Аўтар указвае месца напісання і дакладную дату “*Писан у в Орши, месяца декабря 5 дня, року 1573*”.

КМІТА прадстае як высокаадукаваны чалавек, з добрым стылістычным пачуццём. Не ведаючы дакладнага тытулу Смаленскага ваяводы, ён пытаецца пра гэта ў адным са сваіх лістоў ў асобы больш знаёмай, – такі псіхалагічны штрых да партрэта сведчыць пра яго далікатнасць і ўменне арыентавацца ў бясконцых зменах палітычных лабірынтаў.

Аспект нацыянальнага самаўсведамлення праяўляецца нечаканым спосабам. Аўтар лістоў – шпіён, дакладней кажучы, арганізатар і кіраўнік цэлай сеткі шпіёнаў – службы дзяржаўнай разведкі, якую сам арганізаваў. Аўтар – асоба вельмі цікавая і неадназначная. ФІЛОН КМІТА-ЧАРНАБЫЛЬСКІ ў 1567 – 1587 гг. быў аршанскім старастам, таму абарона падначаленай яму Оршы – ягоны абавязак, але Орша – незвычайны горад, яна знаходзіцца на мяжы. Быць старастам – вялікая годнасць, але быць старастам у памежным з Масковіяй горадзе – не толькі вялікі гонар, але і вялікая небяспека. Памежжа тут адыгрывае немалаважную ролю. Менавіта тут праяўляецца ўспрыманне адрознасці: свой – чужы, мае інтарэсы – чужыя інтарэсы.

Каб гаварыць пра даставернасць інфармацыі, якую ўтрымліваюць старажытныя тэксты, неабходна ўсведамляць, што і тут заўсёды будзе прысутнічаць шматзначнасць. Можам параўноўваць тэкст з гістарычна зафіксаванымі звесткамі, казаць пра ўплаў канкрэтнага тэкста на іншыя ў часавай прасторы. Кожны тэкст акрамя дакладнай інфармацыі, нясе суб’ектыўныя сэнсы і падтэксты, якія перадаюць аўтарскае бачанне свету, псіхалагічныя матывы. Таму актуальным з’яўляецца герменеўтычны падыход –

⁵ Кміта-Чарнабыльскі, Ф. Ліст 1 до Остафея Волловича, каштеляна троцкого, Лісты <http://starbel.narod.ru/kmita>

ніякая чытацкая інтэрпрэтацыя тэкста не можа супадаць з аўтарскай, таму што аўтар і інтэрпрэтант існуюць ў розных культурных кантэкстах. Тэкст, патрапіўшы ў новы гістарычны, ці іншы кантэкст, набывае новы сэнс, і пры перамяшчэнні з аўтэнтычнай прасторы губляе адзнакі, якімі валодаў у час свайго стварэння.

“Разуменне культурных твораў мяняецца ў кожную эпоху. Яно ніколі не можа быць канчатковым, “адзіна правільным”. Тэксты жывуць у гісторыі, і ў дыялогу з імі новыя пакаленні асэнсоўваюць іх змест нанова ў пошуках адказаў на пытанні, якія ставіць перад імі жыццё. Такім чынам, дзякуючы аб’ектывацыі ў тэкстах, культурныя каштоўнасці не паміраюць, таму што яны ўвесь час узбагачаюцца новым значэннем”⁶.

Нацыянальны аспект у інтэрпрэтацыі КМІТЫ праяўляецца не прамым і красамоўным выказваннем, а ясна акрэсленым і асэнсаваным выбарам. КМІТА выбірае свой палітычны напрамак – быць заўсёды гатовым і паспець папярэдзіць аб небяспецы ўладу сваёй краіны. Прастора памежжа ў агульнай прасторы дзяржавы рэалізуецца паняццем доўга перад сваёй айчынай, разуменнем неабходнасці абароны межаў ад чужакоў.

Аўтар лістоў прадстае як асоба дзяржаўная, якая выконвае свае абавязкі і акрамя асноўнай працы, робіць т.зв. спецыфічную працу, аб якой не прынята казаць ўголас. Трэба адзначыць, што спецыфічную працу яго ніхто не прымушае выконваць. Ён сам сабе прыдумаў гэтую працу і гэтыя ягоныя свабодныя выбары. У небяспечны час, калі большасць проста чакае, ці хаваецца ад непрыемнасцей, якія пагражаюць з Захаду і Ўсходу, КМІТА-Чарнабыльскі абірае сабе надзвычай небяспечны занятак. Можам аналізаваць псіхалагічныя матывы толькі з пазіцыі сучасных, бо гістарычныя сведчанні пра аўтара не багатыя. Можам разважаць пра вечна актуальнае паняцце – свабоды. У гэтым кантэксце вобраз аўтара паўстае як асоба больш свабодная за тых, каму лісты былі адрасаваны.

Паўстае цікавая паралель: кароль Рэчы Паспалітай Генрых Валуа – аршанскі стараста Філон Кміта-Чарнабыльскі. Першы ўзровень паралелі – адначасе існавання ў азначанай гістарычнай прасторы – Генрых Валуа быў каралём у 1573 – 1574 гадах, першы з вядомых лістоў КМІТЫ напісаны ў 1573 годзе, астатнія ў 1574 годзе. Сувязь паміж дзвюма асобамі азначана лістом КМІТЫ, адрасаваным “ДО ГЕНРИХА ВАЛУА, КОРОЛЯ РЕЧИ ПОСПОЛИТОЙ”, напісаным “в Орши, месяца июня 1, року 1574”. У сваім лісце

⁶ Пархоменко, И. Т., Радугин, А. А. *Языки и символы культуры* in *Культурология в вопросах и ответах*, <http://www.countries.ru/library/theory/cultlang.htm>

КМІТА паведамляе апошнія навіны, разам з тым не саромеючыся звяртацца да самога караля і са справамі будзённымі. У многіх сваіх лістах аўтар піша аб тым, што за паслугі ў справе разведкі мусіць плаціць са сваёй кішэні і звяртаецца з просьбай, каб паны не забывалі садзейнічаць; гэта ж гучыць і ў лісце да караля: *“А к тому, до каждого такового гонца и до посланников и послов, давши приставы, што маю на страву давать и отколь той брать? Так теж и тым моим посланцом, которых вперед яко з ведомостью до вашей господарской милости, так и з новинами пильными высылати буду, отколь на страву брать?”*⁷.

Чытаючы такія звароты, можам падумаць аб хцівасці аршанскага старасты, які не саромеецца пра грошы пісаць і самому каралю, такое ўражанне ўзнікае і пасля прачытання іншых яго лістоў. Але праводзячы азначаную паралель далей, бачым, што разуменне свабоды асобнай і дзяржаўнай – сапраўды ў кожнага сваё. Кароль Генрых Валуа ўцякае са свайго каралеўства – ад адказнасці дзяржаўнай, якая непасрэдна звязана з адказнасцю асабістай, але ўцякае не ўвогуле ад адказнасці – а каб ўзяць на сябе іншую адказнасць, на выкананне якой лічыў сябе прыдатным. Пакінуўшы тайна Кракаў ў ноч з 28 на 29 чэрвеня 1574 года, ён імкнецца на радзіму, каб авалодаць спадчынным каралеўскім тронам. Ролю караля Рэчы Паспалітай Валуа выконваў 4 месяцы і 10 дзён.

Ф. КМІТА-ЧАРНАБЫЛЬСКІ працягвае служыць: сваёй Радзіме – са зброяй ў руках, і сваім панам – нястомнай працай пярэ, аб чым сведчаць лісты, напісаныя пазней, ў 1580 г., зноў жа каралю Рэчы Паспалітай, але ўжо Стэфану Баторыю. Калі з агульнай паралельнай прасторы існавання постаць караля Генрыха Валуа знікае, постаць Кміты застаецца і ўпісваецца ў новы кантэкст, з новым каралём, пацвярджаючы такім чынам формулу, што каралі прыходзяць і адыходзяць, а Радзіма застаецца.

В. Акудовіч піша: *“Свобода, як зубная шчотка, у кожнага свая. Гэта толькі разумнікі ў бібліятэках панавыдумлялі, быццам ёсць нейкая агульная для ўсіх свабода. Каб яны не ў кнігі ўглядаліся, а ў жыццё, то хутка ўцямілі б, што свабода – рэч надзвычай канкрэтная і таму з чужой волі іншаму няшмат карысці.*

Паразумеемся. Крот ў нары не менш свабодны за ластаўку ў небе. Проста ў іх розныя гарызонты і киталты свабоды. І калі крата ўхапіць за карак і шпурлянуць у

⁷ Кміта-Чарнабыльскі, Ф. Ліст 12 ДО ГЕНРИХА ВАЛУА, КОРОЛЯ РЕЧИ ПОСПОЛИТОЙ, Лісты <http://starbel.narod.ru/kmita>

неба, то ён напэўна будзе мець рацыю і палічыць гэта за гвалт, а не за дараваную яму свабоду трохі палётаць”⁸.

Лісты Кміты-Чарнабыльскага адкрываюць сучасніку своеасаблівы спосаб быць свабодным, з’яўляючыся адказным за дзяржаўныя інтарэсы, быць свабодным ў кантэксце залежным, адлюстроўваюць спецыфічны падыход да разумення і выканання сваіх абавязкаў. Аўтар не дае клятваў у вечнай любові да радзімы, тэма гэта паўстае толькі ўскосна, калі ён жаліцца на тое, што крэпасць развальваецца і нікому да гэтага справы няма. Ушаноўваючы строгімі стылістычна апрацаванымі зваротамі ўладароў сваёй дзяржавы, аўтар не прысвячае гучных слоў самой радзіме. Цалкам зразумела, што ў данясеннях разведкі гэта залішняе. Кміта добра валодае мовай і тонка адчувае стылістычную структуру моўных сродкаў, псіхалагічны план выяўляе не менш цікавы аспект, які сумяшчае адданасць сваёй радзіме з клопатам пра сваё асабістае існаванне на свеце.

Яго Лісты ўзнікаюць у час, калі яшчэ не прайшла агалоскам “*Прамова Мялешкі*” – яна з’явіцца пазней, яшчэ пазнейшым па часе будзе “*Ліст да Абуховіча*”. Цікавым аспектам з’яўляецца тое, што аб’ядноўвае названую эпістальную спадчыну агульная тэма – небяспека, якая пагражае Радзіме. І ня глядзячы на тое, што эпістальная спадчына Кміты-Чарнабыльскага ў адрозненні ад “*Прамовы Мялешкі*” і “*Ліста да Абуховіча*” не пісалася як спадчына літаратурная, а з той прычыны, што была адрасавана вузкаму, абмежаванаму колу чытачоў, не магла гучаць ні ў якім тагачасным кантэксце, тым больш ў літаратурным, – яна як бы пракладае нябачны шлях для названых твораў. Тэксты Кміты, не існуючыя ў тагачаснай славеснай прасторы – невымаўленыя ўголос словы, арганічна ўпісваюцца ў агульны літаратурны і тэматычны кантэкст свайго часу, больш таго, прадвызначаюць гэты літаратурны і тэматычны накірунак. Тое, што было напісана без аглядкі на літаратурнасць, у кантэксце наступных літаратурных твораў з’яўляецца своеасаблівым шматзначным сімвалам нацыянальнага самаўсведамлення.

LITERATURA:

АКУДОВІЧ, В. Дыялогі з богам Мінск: Логвінаў 2006

БЕРКОВ, П. Н. Проблемы исторического развития литератур Л: Художественная литература 1981

КМИТА-ЧАРНАБЫЛЬСКИ, Ф. Лісты <http://starbel.narod.ru/kmita>

⁸ Акудовіч, В.: *Свабода* in Дыялогі з богам Мінск: Логвінаў 2006, с. 77.

ЛОЙКА, А. А. Старобеларуская літаратура Мінск: Вышэйшая школа 2001.
ПАРХОМЕНКО, И. Т., РАДУГИН, А. А. *Языки и символы культуры* in *Культурология в вопросах и ответах*, <http://www.countries.ru/library/theory/cultlang.htm>
Беларусіка/Albaruthenica кн. 2 Фарміраванне і развіццё нацыянальнай свядомасці беларусаў (Матэрыялы Міжнароднай навуковай канферэнцыі, Маладзечна 19-20 жніўня 1992) Мінск: Нацыянальны навукова-асветны цэнтр імя Ф. Скарыны 1993.
Тлумачальны слоўнік беларускай мовы ў 5-ці тамах пад рэд. К. К. Атраховіча і кал. Мінск, БелСЭ, 1977.

ODRAZ NÁRODNÍHO SEBEUVĚDOMĚNÍ VE STARÝCH BĚLORUSKÝCH PÍSEMNÝCH PAMÁTKÁCH

Inna Kalita

Prostřednictvím kulturologických pojmů je zkoumán jazykový a psychologický prostor v epistolárním dědictví oršanského starosty Filona Kmity-Černobylského (dopisy napsané v r. 1574). F.Kmita byl prvním z písemných pramenů známým organizátorem běloruské rozvědky. Jako osobnost patří do historické roviny minulosti, proto autorka stati mluví o nutnosti hermeneutického přístupu k analýze jeho literárního dědictví. Upozorňuje na rozdíl mezi kulturními kontexty – dobou vzniku a dobou analýzy textu. Dopisy jsou interpretovány prostřednictvím subjektivního chápání současného interpreta. Autorka bere v úvahu literární schopnosti a vytříbený stylistický vkus Kmity-Černobylského a na tomto základě se snaží odhalit psychologický podtext dopisů. Spojuje psychologické motivy autora dopisů, tj. snahu sloužit vlasti přímo ve své funkci starosty i svou další iniciativní činností, s počátky jeho národního sebeuvědomování.

АДЛЮСТРАВАННЕ НАЦЫЯНАЛЬНАГА САМАЎСВЕДАМЛЕННЯ Ў СТАРАЖЫТНЫХ БЕЛАРУСКІХ ПІСЬМОВЫХ ПОМНІКАХ

Іна Каліта

Праз прызму культуралагічных паняццяў разглядаецца моўная і псіхалагічная прастора ў эпістальнай спадчыне аршанскага старасты Філона Кміты-Чарнабыльскага (лісты, напісаныя ў 1574 г.). Першы, вядомы з пісьмовых крыніц заснавальнік разведвальнай службы Ф. Кміта як асоба, належыць да прасторы гістарычнай, таму аўтар гаворыць пра неабходнасць герменеўтычнага падыходу, які б звяртаў увагу на рознасць культурных кантэкстаў, – часу напісання і часу аналізу тэкста. Яго лісты інтэрпрэтаваны праз суб'ектыўную прызму сучасніка. Адзначаючы моўныя здольнасці і добра развіты стылістычны густ Ф.Кміты-Чарнабыльскага, аўтар імкнецца раскрыць псіхалагічны падтэкст лістоў. Звязвае псіхалагічныя пасылкі аўтара лістоў – імкненне служыць Радзіме і прама і ўскосна з ўсведамленнем нацыянальнай годнасці.